

SIYOSIY JARAYONLAR ANIQLASH

Erkinova Charos Qudrat qizi

OzMu siyosatshunoslik yonalishi 2 kurs talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada siyosiy jarayonlarni aniqlash va uning ahamiyati borasida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Siyosiy jarayon, ijtimoiy, vazifa, tuzilma, siyosiy faoliyat, siyosiy voqealik, siyosiy hodisa.*

Siyosiy jarayon – bu siyosiy hodisalarning harakati, sur'ati, tadrijiyligi, siyosiy institutlar o'zgarishlarining zamon va makondagi in'ikosidir. Shuning uchun siyosiy jarayonlarning tub xususiyati «tuzilmalar va vazifalar, institutlar va shakllarning har qanday o'zgarishlari, siyosiy hodisalarning doimiy va muvaqqat alomatlari, tadrijiylik sur'ati va boshqa mezonlarni anglatuvchi o'zgarish sifatida yuzaga chiqadi». Siyosiy hodisaning o'zgarishi, eng avvalo, siyosiy faoliyat mazmunida va sub'ektlar (ob'ektlar)ning ijtimoiy rollarida yuz beradi. Garchi siyosiy faoliyat mazmuni va siyosiy sub'ektlarning ijtimoiy rollari juda yaqin bo'lsada, biroq ularning o'rtasida keskin tafovutlar mavjud. Siyosiy voqelik mazmuni siyosiy tizimning strategik vazifalari o'ziga xos jihatlarini aks ettiradi, u siyosiy sub'ektlar (ob'ektlar) tomonidan muammo ko'rinishining yig'indisi va jamiyat yoki institut tomonidan sub'ekt (ob'ekt) uchun belgilangan ijtimoiy roldir. Demokratizm tamoyillari jamiyatimiz siyosiy tizimini qamrab olmoqda. O'zbekiston jamiyati har qanday kishilik jamiyati singari serqirra, murakkab ijtimoiy tizimdir. Tizimlilik jamiyatning tabiiy holati va yashashning zaruriy shartidir. Jamiyat nisbatan yirik tizimli hodisa sifatida, o'z navbatida ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy ma'naviy ahloqiy, huquqiy tizimlarining majmuidir. Siyosiy jarayonlarning turli miqyoslaridan kelib chiqib, ularning bir nechta navlarini ajratish mumkin. Bular, birinchi navbatda, individual, guruh va qisman institutsional omillarning bevosita o'zaro ta'siri bilan bog'liq bo'lgan kundalik siyosiy jarayonlar ("kichik" omillar va o'lchov birliklari). Misol tariqasida parlamentdagi qonunchilik jarayonini keltirish mumkin.

Siyosiy jarayonning yana bir turi tarixiy siyosiy jarayondir (kattaroq omillar - asosan guruhlar va institutlar). Bu har qanday komissiya bilan bog'liq jarayonlar tarixiy voqea. Shunday qilib, siyosiy inqilobni shu turdagi jarayon sifatida ifodalash mumkin. Ayrim siyosiy partiyalarning paydo bo'lishi va rivojlanishini ham xuddi shunday tarixiy jarayon deb hisoblash mumkin. Nihoyat, bular ishtirok etish bilan tavsiflangan evolyutsion siyosiy jarayonlardir mayor omillar (institutlar, siyosiy tizim), shuningdek, katta hajmdagi vaqt birliklari yordamida o'lchanadi. Bunday jarayonlar, masalan, polisni imperator poytaxtiga aylantirish jarayoni yoki qator siyosiy islohotlar natijasida siyosiy tizimning modernizatsiyasi yoki avtoritar boshqaruvni yo'q qilish natijasida demokratiyaga o'tish bo'lishi mumkin. , ta'sis saylovlarini o'tkazish va keyin

ularni bir qator muntazam raqobatli saylovlarda belgilash. Siyosiy jarayonning alohida turlari va navlarini farqlashning boshqa mezonlari ham mavjud. Shunday qilib, A.I. Solovyov bunday farqlarni predmet sohalaridagi farqlar asosida olib boradi. Bundan tashqari, A.I. Solovyov ochiq va yopiq siyosiy jarayonlarni ajratib ko'rsatadi. Yopiq siyosiy jarayonlar "eng yaxshi/eng yomon, kerakli/nomaqbul va hokazo mezonlari doirasida bir ma'noda baholanishi mumkin bo'lgan o'zgarishlar turini anglatadi. Ochiq jarayonlar o'zgarish turini namoyish etadi, bu bizga mavjud o'zgarishlarning qaysi biri - sub'ekt uchun ijobiy yoki salbiy - xarakterga ega ekanligini yoki kelajakda mumkin bo'lgan strategiyalardan qaysi biri afzalroq ekanligini ko'rsatishga imkon bermaydi .... Boshqacha qilib aytganda, bu turdagi jarayonlar o'ta noaniq va noaniq vaziyatlarda sodir bo'ladigan o'zgarishlarni tavsiflaydi, bu davom etayotgan va rejalashtirilgan harakatlarning faraziy xarakterini oshiradi. Bundan tashqari, u barqaror va vaqtinchalik jarayonlarni ta'kidlaydi. Barqaror jarayonlar "siyosiy munosabatlarning barqaror takror ishlab chiqarilishi" ni, o'tish davri esa "asosiy sub'ektlarning siyosiy faoliyatidagi nomutanosiblik" sharoitida amalga oshiriladigan "hokimiyatni tashkil etishning ayrim asosiy xususiyatlarining aniq ustunligi" ning yo'qligini anglatadi. "

Siyosiy jarayon siyosatning dinamik xarakteristikasidir. Demak, siyosiy jarayonning mavjudlik shakllari siyosiy o'zgarishlar va siyosiy taraqqiyotdir, deb ta'kidlash mumkin. Ko'pgina tadqiqotchilar siyosiy jarayonlarning har xil turlarini ajratib ko'rsatadilar, ular ostida siyosiy o'zgarishlar va siyosiy rivojlanish turlarini tushunadilar.

O'zgarishlarning xarakteriga ko'ra siyosiy taraqqiyotning evolyutsion va inqilobiy turlari ajratiladi. Evolyutsion - bosqichma-bosqich, bosqichma-bosqich sifat o'zgarishlarini o'z ichiga olgan tur sifatida tushuniladi. Inqilobiy ostida - ko'lamli va o'tkinchilikka qaratilgan rivojlanish turi. Bu turlarni ajratishning evristik ahamiyatiga qaramay, ularning siyosiy taraqqiyotga nisbatan farqining shartliligini tan olish kerak. Aslida siyosiy taraqqiyot evolyutsion xarakterga ega, inqiloblar evolyutsion yo'ning faqat bir qismidir. Ularning ko'lami va o'tkinchiligi faqat kundalik hayot va tarix nuqtai nazaridan fundamental ahamiyatga ega.

Siyosiy jarayon "jamiyat - hokimiyat" munosabati sifatida uchta asosiy funksiyada namoyon bo'ladi: siyosiy tizimni shakllantirish, o'zgartirish, uni qo'llab-quvvatlash yoki unga qarshi turish; artikulyatsiya - shaxslar va guruhlar tomonidan manfaatlarni shakllantirish jarayoni va manfaatlar guruhlari, birlashmalar faoliyati; agregatsiya partiyalar faoliyati, siyosiy kursi va siyosiy kadrlarni yollash sifatida. Ushbu universal funktsiyalarning bajarilishi har bir siyosiy tizimda muayyan tuzilmalar va xatti-harakatlar usullarini shakllantiradi. Bu manfaat guruhlari, bosim guruhlari, siyosiy partiyalar va saylovlarga taalluqlidir, ular birgalikda siyosiy jarayonni, jarayonni tashkil qiladi. siyosiy shakllanish bo'ladi.

Ko'pincha rivojlanishning barqaror va inqirozli turlari ajralib turadi. Siyosiy rivojlanishning barqaror turi siyosiy yo'nalishning keskin o'zgarishiga va, eng muhimi, siyosiy rejimning keskin o'zgarishiga to'sqinlik qiluvchi etarli institutsional kafolatlar

va jamoatchilik konsensusga ega bo'lgan jamiyatlarga xosdir. Shu bilan birga, barqaror rivojlanishning asosi tizimning atrof-muhit muammolariga adekvat javob berish qobiliyatidir, deb taxmin qilinadi. Bu o'zgarishlarning bosqichma-bosqich va silliq tabiatiga yordam beradi.

Siyosiy jarayonlarni aniqlash jarayoni bir nechta ko'rsatkichlarni o'z ichiga oladi. Bu ko'rsatkichlardan ba'zilari quydagilar bo'lishi mumkin:

1. Ovoz berish va tanqid: Ovoz berish va tanqid davlat rahbarlari, siyosiy partiyalar, jurnalistlar, blogerlar va boshqa tashkilotlar tomonidan amalga oshiriladi. Ovoz berish jarayoni sayyoralar orqali, referendumlarda yoki tanqid so'z bilan amalga oshiriladi.

2. Siyosiy partiyalar va siyosiy guruhlar: Siyosiy partiyalar va guruhlar siyosiy jarayonlarda aktorlar hisoblanadi. Ularning fikrlari, mazhabi yoki ideologiyasi, rahbarlari va a'zolari, siyosiy vazifalari jarayonlarning natijalariga ta'sir qiladi.

3. Chora-tadbirlar va diplomatiya: Siyosiy jarayonlarni aniqlashda xalqaro chora-tadbirlar va diplomatiya muhim ahamiyatga ega. Davlatlar o'rtasidagi muzokaralar, shartnomalar, to'g'ridan-to'g'ri aloqalar jarayonlarni shakllantirishi va natijalarni belgilashda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

4. Istiqbollarni ta'lim etish: Siyosiy jarayonlarni aniqlashda istiqbollar yo'nalishida tahlil va ta'lim barcha qatnashuvchilar uchun muhimdir. Tahlil jarayoni siyosiy jarayonning kelajakdagi tiklanishi, huquqiy va ijtimoiy o'zgarishlar haqida ma'lumot beradi.

5. Media va ijtimoiy tarmoqlar: Siyosiy jarayonlarni aniqlashda media va ijtimoiy tarmoqlar muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Yangiliklar, intervyular, muloqotlar va matbuot tuzilmalari siyosiy jarayonlar va ularning natijalarini jamiyatga taqdim etishda muhim rol o'ynaydi.

Siyosiy jarayonlarni aniqlash jarayoni kompleks va o'z-o'ziga xos bo'lib, bir nechta faktorlar va ko'rsatkichlardan ko'padi. Ushbu jarayonlarni tahlil qilish va aniqlash usullari ilmiy tadqiqotchilar, politologlar va siyosatshunoslar tomonidan amalga oshiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Belov A.A., Eliseev S.M. Zamonaviy Rossiyadagi siyosiy jarayonlar va institutlar: o'quv qo'llanma. SPb., 2006 yil.
2. Degtyarev A.A. Siyosiy nazariya asoslari. M., 1998 yil.
3. Eliseev S.M. Rossiyadagi siyosiy munosabatlar va zamonaviy siyosiy jarayon: ma'ruza matnlari. SPb., 2000 yil.
4. Smolin O.N. Zamonaviy Rossiyadagi siyosiy jarayon: darslik. nafaqa. M., 2006 yil.
5. Solovyov A.I. Siyosatshunoslik. siyosiy nazariya. siyosiy texnologiyalar. M., 2000. S. 293.